

СОБІВАРТІСТЬ ПШЕНИЦІ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ ТА ЄС З ПОЗИЦІЙ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Бадалов Х.М., ЗДОБУВАЧ,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. В.В. ДОКУЧАЄВА*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасний стан сільського господарства характеризується поглибленням кризових явищ, скороченням виробництва, зниженням його ефективності та галузевими диспропорціями, що в сукупності з природно-кліматичними умовами суттєво знижують шанси підприємства на отримання позитивного фінансового результату – прибутку. Це також впливає на експорт продукції сільського господарства, підриває міжнародну співпрацю і знижує конкурентні позиції вітчизняної продукції на європейському та світовому ринках. Україна на сьогоднішній день є провідним експортером сільськогосподарської продукції, зокрема зерна пшениці, і одним з напрямів підтримання власних конкурентних позицій є скорочення витрат і зниження собівартості продукції, тому дослідження досягнутого рівня собівартості зернових у міжнародному аспекті набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливість питань підвищення ефективності виробництва зерна, оптимізації витрат і собівартості продукції у сільському господарстві підтверджується значною кількістю наукових праць науковців та практиків. Питання поліпшення управління витратами і собівартістю в сільському господарстві присвячені праці В.Г. Андрійчука [1], І.В. Охріменка [2], М.О. Лищенко [3] та ін. Проблеми підвищення ефективності зернового господарства на регіональному рівні висвітлювали Л.Р. Федорченко [4], Н.Л. Корженівська [5] та ін. Разом з тим, необхідним є аналіз сучасного рівня собівартості продукції рослинництва, зокрема, пшениці в сільськогосподарських

* Науковий керівник – Олійник О.В., д.е.н., професор

підприємствах в контексті міжнародної інтеграції.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз сучасного рівня собівартості зерна в сільськогосподарських підприємствах з позицій міжнародної конкурентоспроможності в умовах свроінтеграційних та глобалізаційних процесів.

Виклад основного матеріалу дослідження. В конкретно економічному розумінні собівартість – це грошовий вираз витрат підприємства на виробництво і реалізацію продукції (робіт, послуг) [1, С. 135]. Внутрішньогосподарське управління витратами повинно забезпечити дбайливе використання виробничих ресурсів і формування собівартості одиниці продукції на рівні, який забезпечив би рентабельне господарювання [2, С. 3].

Собівартість суттєво впливає на конкурентоспроможність продукції, адже чим вона є нижчою у виробника ціє продукції, тим, за інших рівних умов, він має більше можливостей для отримання максимального прибутку. Протягом останніх років Європейський союз є одним з найбільших експортерів зерна у світі і постійно нарощує конкурентні позиції. Розглянемо рівень собівартості пшениці в Україні і країнах-членах ЄС (0).

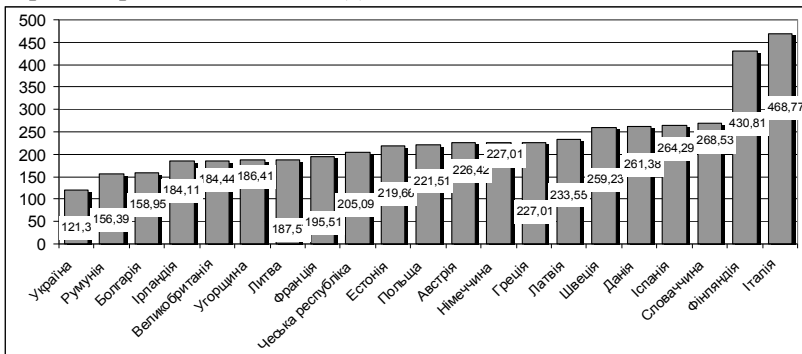

Рис. 1. Собівартість пшениці в країнах ЄС і Україні в 2011 рр., євро/т*

*Джерело: побудовано автором на основі [6, 7].

Як видно з представлених даних, собівартість пшениці в Україні у 2011 р. була нижчою, ніж в країнах-членах ЄС – 121,34 євро/т. Децхо вищій від України рівень собівартості пшениці мали Румунія – 156,39 євро/т і Болгарія – 158,95 євро/т. Найвищою була собівартість пшениці в Італії – 468,77 євро/т і Фінляндії – 430,81 євро/т. Таким

чином, Україна має певні конкурентні переваги на ринку пшениці, тому її експорт є вигідним для вітчизняних підприємств.

У світовій та вітчизняній економіці в довгостроковому періоді діє об'єктивна тенденція до підвищення собівартості виробництва продукції (робіт, послуг) на фоні запровадження досягнень НТП у господарську діяльність підприємств. Тому коли йдеться про пошук резервів і шляхів зниження собівартості, то потрібно мати на увазі, що такого зниження можна досягти лише порівняно з рівнем собівартості аналогічних товарів у конкурентів. Тоді підприємство набуде конкурентних переваг, забезпечить вищу прибутковість виробництва [1, С. 169].

Підвищення економічної ефективності зернового виробництва передбачає збільшення виробництва і поліпшення якості зерна, забезпечення більшої сталості зернового господарства і ефективного використання його виробничих ресурсів. Основним напрямом дальшого розвитку зернового господарства є інтенсифікація виробництва зерна на основі внесення оптимальної кількості органічних і мінеральних добрив, розширення посівів високоврожайних сортів і гібридів, впровадження комплексної механізації, інтенсивних та індустріальних технологій, прогресивних форм організації і оплати праці з урахуванням кінцевого результату [3].

За методикою обліку витрат і собівартості у ЄС спожиті засоби виробництва поділяються на операційні витрати і розподілені накладні витрати. В свою чергу, операційні витрати ділять на специфічні (витрати на насіння, добрива, засоби захисту, зрошення) і неспецифічні – паливно-мастильні матеріали, витрати на утримання машин і обладнання, послуги сторонніх організацій, витрати енергії, інші прямі витрати [6].

Для порівняння собівартості в Україні та ЄС доцільно розглянути рівень витрат на виробництво пшениці на 1 га, що дозволить зробити висновок про склад витрат і можливі напрями їх зниження в Україні (табл. 1). Україна поступається європейським країнам за обсягом витрат на 1 га.

Це пов'язано значною мірою з низькими витратами на насіння і добрива (40,8 та 87,0 євро/га відповідно). Витрати на паливо і мастильні матеріали в Україні знаходяться на рівні 58,8 євро/га, в той час як у інших досліджених країнах вони є вищими за винятком Іспанії, де у 2011 р. на ці цілі було витрачено лише 50 євро/га.

Таблиця 1

**Витрати на 1 га пшениці в Україні та окремих країнах ЄС у
2011 р., євро/га**

Стаття витрат	Україна	Болгарія	Німеччина	Іспанія	Франція	Італія	Польща	Румунія	Фінляндія	Великобританія
Специфічні витрати	127,8	164	475	211	427	292	353	178	278	478
у т.ч. насіння	40,8	45	84	68	63	100	57	60	78	71
добрива	87,0	80	217	91	196	124	188	77	139	204
захист рослин		37	152	38	167	59	100	36	49	167
інші специфічні витрати		2	22	13	0	9	8	5	12	37
Неспецифічні витрати	150,0	159	420	142	330	502	257	168	493	385
у т.ч. моторне паливо і мастильні матеріали	58,8	79	114	50	62	170	98	61	91	94
утримання машин і обладнання		24	91	26	79	41	50	20	136	45
послуги сторонніх організацій	37,8	17	81	38	61	113	44	64	66	106
витрати енергії		2	17	6	7	16	12	5	32	21
інші прями витрати	53,4	38	118	22	121	161	53	18	168	119
Операційні витрати на 1 га	277,8	323	895	353	758	794	610	346	771	864
Амортизація	22,7	72	169	79	231	328	147	46	319	212
Всього зовнішні фактори:	95,0	194	280	68	185	100	94	107	105	202
у т.ч. заробітна плата	30,3	56	84	11	32	30	52	35	14	82
орендна плата	64,7	125	160	50	120	68	27	66	75	83
відсотки сплачені		12	36	8	33	1	15	6	17	37
Умовно обчислені неоплачувані сімейні фактори		15	177	425	176	1450	323	64	399	217
у т.ч. витрати сімейної праці		8	130	321	181	1240	218	47	243	140
витрати власного капіталу		7	46	104	-5	209	105	17	156	77
Всього витрат на 1 га	395,5	604	1521	925	1348	2669	1174	563	1595	1495

*Джерело: узагальнено автором на основі [4, 5].

Найбільш високими витрати на пальне є в Італії – 170 євро/га. Амортизація в Україні у 2011 р. складала лише 22,7 євро/га, що значно нижче, ніж у досліджених європейських країнах. Частка амортизації у структурі витрат вітчизняних підприємств – 5,6 %, в той час як у Румунії вона становила 8,2 %, у Болгарії – 11,9 %; найнижча питома вага амортизації у 2011 р. зафіксована в Ірландії – 7,4 %, проте і такий її рівень вищий, ніж в Україні. Низька питома вага амортизації у витратах в Україні пов'язана перш за все з високою зношеністю основних засобів, низьким рівнем їх матеріально-технічного оновлення тощо.

Витрати на оплату праці в Україні знаходяться приблизно на рівні середньоевропейських, проте це досягається завдяки тому, що фермерські господарства в Європі переважно розраховують на власні сили і працю членів сім'ї і менше залучають найману працю. Якщо звернути увагу на витрати сімейної праці, то їх умовно обчислена вартість є вищою за заробітну плату на 1 га і займає значну питому вагу у витратах. В Польщі витрати на оплату праці (включаючи витрати сімейної праці) становлять 270 євро/га, або 23,0 % виробничих витрат, у Франції – 15,8 %, у Великобританії – 14,8 %, в Німеччині – 14,1 %, Лідирують у цьому відношенні Італія – 1270 євро/га (47,6 %) та Іспанія – 332 євро/га (35,9 %). В Україні оплата праці становить 10,1 %, меншою вона є лише в Латвії – 9,7 %.

Причин низького рівня оплати праці вітчизняних аграрних підприємств багато, проте однією з головних причин є в десятки разів нижча продуктивність праці в Україні порівняно з країнами ЄС. Середня погодинна оплата праці в Європейському союзі складає 23,7 євро на годину і 28,4 євро в країнах євросони. В неї крім основної зарплати входять і витрати роботодавця на соціальні та медичні внески [8]. Отже, знаючи витрати на виробництво пшениці на 1 га та погодинну оплату праці ми можемо визначити такий неповний натуральний показник продуктивності праці як загальновиробничу трудомісткість продукції [1, С. 265-266] в ЄС та порівняти ці дані з Україною. Наприклад, витрати на оплату праці та привіряні до неї витрати сімейної праці при виробництві пшениці в Німеччині становили у 2011 р. 214,0 євро/га. Тоді загальновиробничу трудомісткість пшениці становитиме: $214,0/23,7=9,03$ люд./год. Середньомісячна номінальна заробітна плата одного штатного працівника підприємств сільського господарства в Україні є однією з найнижчих серед усіх видів економічної діяльності та у 2011 р.

становила 1791 грн, або 169,40 євро. Витрати на оплату праці – 30,3 євро/га. Якщо припустити, що кількість робочих днів становить 22 дні/місяць при 8-годинному робочому дні, отримаємо погодинну ставку оплати праці – $169,40/22/8=0,96$ дол./год. Тоді загальновиробнича трудомісткість пшениці становить: $30,3/0,96 = 31,56$ люд.-год. Отже, в Німеччині оплата здійснюється за більш продуктивну працю, ніж в Україні.

Орендна плата у Німеччині становить 10,5 % від виробничих витрат, у Франції – 8,9 %, у Великобританії – лише 5,6 %. В Україні ж орендна плата займає 15,9 % витрат. Це навіть більше, ніж витрати на паливо, насіння та оплату праці. Такий високий рівень орендної плати зумовлює необхідність виважених і обґрунтованих змін у земельних відносинах. У цьому напрямку показовим є досвід Польщі, де питома вага орендної плати складає лише 2,3 %.

Висновки. На сьогоднішній день собівартість пшениці в Україні є нижчою, ніж в країнах ЄС, що надає певні конкурентні переваги вітчизняним підприємствам на міжнародному ринку. В цілому в країнах-членах ЄС у структурі собівартості пшениці переважають заробітна плата, амортизація, добрива, паливо і мастильні матеріали. В деяких країнах високу питому вагу займає орендна плата (Болгарія, Німеччина). Натомість, в Україні дуже низьку питому вагу займають амортизація та оплата праці, у той час як значна частка належить добривам, паливно-мастильним матеріалам, що пов'язано з більш високими цінами на них, а також орендної платі.

Збереження конкурентних переваг за собівартістю пшениці у вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників на найближчу перспективу можливе лише у разі управління витратами з метою їх оптимізації та підвищення ефективності використання ресурсів в цілому та за окремими статтями.

Література.

1. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу: підручник / В. Г. Андрійчук. – К.: КНЕУ, 2013. – 779 с.
2. Охріменко І.В. Витрати як фактор впливу на фінансові результати аграрних підприємств / І.В. Охріменко // Агросвіт. – 2011. – № 2. – С. 2-5.
3. Лищенко М.О. Теоретичні аспекти вивчення резервів скорочення собівартості та підвищення ефективності виробництва зерна [Електронний ресурс] / М.О. Лищенко // Ефективна економіка. – 2010. – № 2. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=126>

4. Федорченко Л.Р. Шляхи підвищення ефективності зернового господарства Донецької області [Електронний ресурс] / Л.Р. Федорченко // Економіка. Управління. Інновації. – 2013. – Вип. № 2 (10). – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiuirbis_64.exe

5. Корженівська Н.Л. Підвищення ефективності виробництва зерна як чинник стабільності продовольчого ринку [Електронний ресурс] / Н.Л. Корженівська // Вісник ХНТУСГ: Сер. «Екон. науки». Вип. 112. – Харків: ХНТУСГ, 2011. – Режим доступу: http://khntusg.com.ua/files/sbornik/vestnik_112/59.pdf

6. EU Cereal Farms Report 2013 // European Commission. Directorate-General for Agriculture and Rural Development. – Brussels, April 2014. – Available at: <http://ec.europa.eu/>

7. Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах за 2013 рік: Стат. бюлетень / Відп. за вип. О.М. Прокопенко. – Київ: Державна служба статистики України. – 2014. – 84 с.

8. Гончаров А. Найнижчу погодинну оплату праці в ЄС зафіксували у Болгарії, а найвищу у Бельгії / А. Гончаров // Веб-портал Інформаційного агентства "Українські національні новини". – 2014. – 28 березня. – Режим доступу: <http://www.unn.com.ua/uk/news/1323119-naynizhchu-pogodinnu-oplatu-pratsi-v-yes-zafiksuvali-u-bolgariyu-a-nayvischu-u-belgiyi>

Бадалов Х.М. Собівартість пшениці в сільськогосподарських підприємствах України та ЄС з позицій міжнародної конкурентоспроможності

У статті висвітлено сучасний рівень собівартості пшениці в Україні та країнах Європейського союзу, зроблено акцент на необхідності підтримання конкурентних позицій вітчизняних сільськогосподарських підприємств порівняно з європейськими. Детально розглянуто витрати, які формують собівартість в Україні та країнах-членах ЄС, проаналізовано структуру собівартості та рівень витрат на 1 га за окремими елементами. На основі порівняння отриманих результатів виявлено статті витрат, по яких вітчизняні підприємства мають нижчу питому вагу порівняно з європейськими і, відповідно, які формують міжнародну конкурентоспроможність продукції вітчизняних сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: собівартість, пшениця, підприємство, конкурентоспроможність, витрати.

Бадалов Х.М. Себестоимость пшеницы в сельскохозяйственных предприятиях Украины и ЕС с позиций международной конкурентоспособности

В статье исследован современный уровень себестоимости пшеницы в Украине и странах Европейского союза, сделан акцент на необходимости поддержания конкурентных позиций отечественных сельскохозяйственных предприятий по сравнению с

європейськими. Детально розглянуті витрати, що формують собівартість в Україні та країнах-членах ЄС, проаналізована структура собівартості та рівень витрат на 1 га по окремих елементах. На основі порівняння отриманих результатів виявлено статті витрат, по яких вітчизняні підприємства мають низьку удільну вагу порівняно з європейськими і, відповідно, які формують міжнародну конкурентоспроможність продукції вітчизняних сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: собівартість, пшениця, підприємство, конкурентоспроможність, витрати.

Badalov H.M. Cost of wheat in the agricultural enterprises of Ukraine and the EU from the perspective of international competitiveness

In the article studied the current level of cost of wheat in Ukraine and the European Union, emphasizes the need to maintain the competitive position of domestic agricultural enterprises in comparison with European. A detailed analysis of expenses, forming the cost of in Ukraine and EU Member States, analyzed the cost structure and the level of costs per 1 ha for individual elements. Based on a comparison of the results revealed expenditure for which domestic enterprises have a low specific gravity as compared with European and, respectively, which form the international competitiveness of domestic agricultural enterprises.

Keywords: cost, wheat, enterprise competitiveness, costs.

Рецензент – Кошкалда І.В., д.е.н., професор

УДК: 330.13

**НАУКОВІ ЗНАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ТА ЇХ ВПЛИВ
НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК**

**БАТЮК А.А., К.Е.Н., ДОЦЕНТ, КРАВЧЕНКО О.М., К.Е.Н., ДОЦЕНТ,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА**

Постановка проблеми у загальному вигляді. Посткризовий період розвитку глобальної економіки ознаменувався запровадженням широкого спектру програм національної модернізації. В пострадянських країнах з їх успішною реалізацією пов'язують надії технологічного прориву, який забезпечить економіці необхідну міць і стабільність. Вважається, що основою цього процесу є можливість опори на накопичений тисячоліттями науковий потенціал, який людство цілком опанувало і поставило на службу економічному прогресу [1, С. 3].